

N. Chizhova, M. Petrenko, O. Hrabar. Personal mobility development of technical university students in extracurricular activities

The article developed the classification of extracurricular activities (ECAs) of technical university students on the example of NTUU "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" and two fundamental components are distinguished: compulsory activity (included in the program and evaluated by the teacher) and optional activity that students perform on their own initiative. Each component is divided into blocks, which are described in detail.

Special attention is paid to the general educational block, as its extracurricular activities attract a larger number of students and contribute to the development and deepening of their knowledge both in subjects in general and in specific narrow topics. Students take an active part in ECAs because they are interested in the subject, want to test themselves, prove to themselves and others that they can win. Olympiads are aimed at testing in-depth knowledge of one or more subjects (for example: English language and chemistry Olympiads) and require from students, in addition to thorough knowledge of the subject, non-standard solutions, a creative approach, attentiveness and perseverance. To participate in the Olympiads students don't need to have any preliminary preparation. Conferences, which are annually held by the faculties, provide an opportunity for everyone to participate, and take a prominent place among the ECAs at the university. Students-inventors gather in teams and participate in hackathons, making the lives of others more comfortable. Scientific, technical and socio-humanitarian clubs are created for the comprehensive development of students.

The results of the survey conducted with 1st and 2nd year students of the radio engineering faculty on the detection of ECAs in which they participated were provided, and it was determined what motivated and hindered their active extracurricular work. Among the main motivating factors are interest, self-realization and self-development, the opportunity to get additional points in the subject. Obstacles to participation in ECAs were mentioned by the students as: heavy study load, other hobbies, work, staying in another city.

It has been proven that ECAs affects the development of such personal qualities as communication, independence, creativity, self-organization, self-development, activity and adaptability, which are components of personal mobility.

Key words: extracurricular activity, personal mobility, olympiads, conferences, contests, clubs, students, technical university.

УДК 37.091.398:373(438)"2008/2018"

DOI href="https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.32">https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.32

Швец Т. Е.

**ТЮТОРСЬКІ МОДЕЛІ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ:
РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТІВ**

У статті проаналізовані результати державних та воєводських проєктів впровадження тьюторингу у закладах середньої освіти Польщі у період 2008-2018 років. Автором використані теоретичні методи дослідження, а саме: вивчення та узагальнення аналітичних документів, теоретичних науково-педагогічних джерел.

У статті досліджено кілька видів проєктів впровадження тьюторингу в школах Польщі та узагальнено досвід польських експериментів. Автором виокремлено різні етапи впровадження тьюторингу та зроблені висновки про важливість дотримання певних етапів, а також їх послідовність під час реалізації тьюторських моделей в школах. Закценовано увагу на необхідності попереднього навчання директорів та вчителів тьюторським компетенціям, що уможливило успішність упровадження тьюторингу.

Автором зазначені результати реалізації всіх проєктів із впровадження тьюторингу, зокрема, наголошено на індивідуальному підході, розвитку м'яких навичок учнів як одного з результатів тьюторської діяльності в школі. У статті наведено характеристику чотирьох видів тьюторингу, а саме: синергетичний, інструментальний, ексклюзивний та удаваний.

У статті узагальнено вплив тьюторської діяльності на школу в цілому, на вчителів та учнів. Автором зауважено, що всі учасники позитивно оцінили участь у проєкті та відмітили, що технологія тьюторингу значно покращила загальну атмосферу в школі, сприяла налагодженню діалогічних взаємовідносин та сприяла системному баченню позитивних змін у школі.

Автором зроблені висновки про універсальність тьюторингу як технології індивідуалізації в освіті та можливість її упровадження в школах України, за умов адаптації та модифікації під українські реалії.

Ключові слова: тьюторинг, тьютор, моделі тьюторингу, індивідуалізація, тьюторські компетенції, експеримент, синергетичний тьюторинг, ексклюзивний тьюторинг, інструментальний тьюторинг, удаваний тьюторинг, сімейний тьюторинг, адаптаційний тьюторинг.

У Резолюції Європейського парламенту стосовно модернізації освіти в Європейському Союзі (2017 /2224) [2] зацентовано увагу на тому, що для того, щоб молодь могла протистояти викликам, стати активними громадянами та досягти успіху в житті та на ринку праці, а також формувати майбутнє світу, потрібна якісна та інклюзивна освіта, здатна надати їм необхідні знання, навички, сформувати критичне та автономне мислення, поєднане із демократичними поглядами. Важливою визнано зміну освітньої парадигми, що повинна врівноважувати підхід, орієнтований на вчителя, підхід, орієнтований на учнів (індивідуально

адаптований до їхніх життєвих обставин), та підхід, орієнтований на поєднання традиційної та онлайн-моделі навчання, що посилює персоналізацію освітнього процесу. Велика увага приділена визнанню індивідуальних відмінностей у когнітивних здібностях та особистісних рисах учнів, необхідності якомога раніше виявляти та просувати здібності та таланти дитини.

Технологія тьюторингу зарубіжними та українськими дослідниками визнана однією з найефективніших під час реалізації індивідуалізації в освіті. Фундаментальні дослідження у сфері тьюторингу містяться в працях зарубіжних дослідників: Д. Вуд (D. Wood), К. Топпінг (K. Topping), М. Брей (M. Bray), Д. Палфрейман (D. Palfreyman), В. Мор (W. G. Moore), Е. О'Брайнт (E. Q. O'Briant) – досліджують тьюторинг у закладах освіти Великої Британії, США; А. Бжежинська (A. Brzezińska), М. Будзинський (M. Budzyński), С. Кжихала (S. Krzychała), А. Сарнат-Частко (A. Sarnat-Ciastko), К. Чайка-Хелмінська (K. Czayka-Chełmińska) – автори багатьох праць, у яких описано моделі тьюторингу в школах Польщі. Українські науковці присвячують свої праці дослідженню тьюторингу в школах України: М. Альохін, Т. Швець; у вищих закладах освіти: А. Бойко, Н. Демяненко, С. Подпльота, К. Осадча та ін. Проте на сьогодні відсутні дослідження, які б узагальнювали досвід експериментів із впровадження тьюторингу в школах Польщі.

Метою статті є вивчення та характеристика системного впровадження тьюторингу у закладах середньої освіти Польщі, що реалізуються за підтримки Міністерства освіти і науки Польщі та воєводств.

У Польщі впровадження тьюторингу в школах відбувається завдяки проектам Міністерства освіти і науки, а також за підтримки адміністрацій воєводств та міст. Одним із наймасштабніших педагогічних експериментів із впровадження тьюторингу в школах на рівні держави був проект «Виховання мудрої людини» («Wychowywać Człowieka Mądrego»), що відбувався упродовж 2016–2018 рр. [6]. Участь в експерименті взяло 76 шкіл, відповідно учасниками проекту були 76 директорів, 1368 вчителів та 9576 учнів. Основна мета (за визначенням Міністерства освіти і науки Польщі) проекту полягала в тому, щоб школи могли впровадити тьюторинг як інноваційний спосіб виховання і розвитку учнів. Основними вимогами на першому етапі проекту були [5]:

- створення в школі умов для впровадження тьюторської моделі, що сприятиме підвищенню самостійності учнів;
- створення умов для розвитку соціально-особистісних компетентностей учнів, що допомагають учням досягти успіхів не лише в школі, а й у житті;
- впровадження програми індивідуальних зустрічей з учнями для посилення самостійності учнів;
- розкриття сильних сторін та потенціалу учнів засобами тьюторингу, що допоможуть їм будувати власний освітній та життєвий шлях;
- підготовка тьюторів до індивідуальної роботи з учнями.

На другому етапі реалізації проекту відбулася підготовка директорів 76 шкіл до виконання ролі шкільних лідерів та організаторів інноваційних змін у школі. Організатори проекту розробили спеціальний курс (32 години) для директорів [6, с. 65], що складався з таких модулів: 1) визначення сильних сторін (власних і своїх співробітників) як основи для створення конструктивних відносин у колективі; 2) трансакційний аналіз – інструмент діагностики особистості та взаємовідносин; 3) принципи та стилі успішного лідерства, створення колективу та керівництво ним у моделі ситуаційного лідерства; 4) директор школи як лідер освітніх змін. Також проведено лекції зі змісту технології тьюторингу та розглянуто три моделі впровадження тьюторингу в школі, які директори могли обрати відповідно до потреб шкільної спільноти: розвивальний тьюторинг, розвивально-виховний і академічний тьюторинг. Під час реалізації проекту додали ще дві моделі: сімейний та адаптаційний тьюторинг. Адаптаційний тьюторинг з'явився як відповідь на зміни в житті учнів (перехід до нової школи, зміна місця проживання, перехід з одного ступеня на інший, напр., із початкової школи до середньої). Варто відзначити, що після завершення курсу, директорів постійно супроводжували куратори, надавали постійну підтримку у впровадженні тьюторингу в школі.

На третьому етапі реалізації проекту відбувалося навчання вчителів тьюторських компетенцій. Програма курсу складалася з 64 годин, поділених на вісім модулів: 1 модуль «Педагогіка діалогу як основа шкільного тьюторингу»; 2 модуль «Створення співпраці та позитивних взаємовідносин із батьками в рамках шкільного тьюторингу»; 3 модуль «Розпізнавання сильних сторін учнів та їх використання в роботі тьютора»; 4 модуль «Визначення мети тьюторингу та створення планів і програм їх досягнення»; 5 модуль «Моніторинг реалізації тьюторських планів»; 6 модуль «Зворотний зв'язок та саморефлексія в тьюторингу. Оцінка роботи тьютора та учня»; 7 модуль «Креативність тьютора і підопічного в рамках педагогіки та психології творчості»; 8 модуль «Етика, цінності як ознака та інструменти роботи тьютора» [6, с. 69]. Опанування знаннями та вміннями здійснювати тьюторську діяльність для вчителів, набуття педагогічних компетенцій, які даватимуть майбутній довготривалий ефект, було основною метою цього курсу.

На четвертому етапі власне відбувалося впровадження тьюторингу у школах за постійної підтримки організаторів проекту: проведення консультацій для директорів, супервізії для вчителів-тьюторів, відвідування шкіл для проведення майстер-класів для вчителів-учасників проекту.

П'ятий етап – оцінювання впровадження тьюторингу в школах за такими рівнями: оцінка реакції учасників на впровадження тьюторингу в школі; оцінка змін у знаннях, уміннях та (інколи) переконаннях, завдяки участі у проекті; оцінка навчання на підготовлених організаторами курсів та реальності застосування отриманих теоретичних знань на практиці; оцінка ефективності впровадження тьюторингу в школі (чи

виправдалися очікування учасників щодо вирішення проблем засобами тьюторингу). Оцінювання відбувалося за допомогою процедури PRE-POST (тестування на початку та наприкінці проєкту), яка дозволяє фіксувати зміни, що відбулися після впровадження тьюторингу в школі [1, с. 18].

Під час анкетування директорів шкіл з'ясовано, що 31,1 % керівників шкіл зазначили, що найбільшим пріоритетом для них є створення позитивних відносин між вчителями та учнями засобами тьюторингу; індивідуалізацію освітнього процесу вказали 22,8 % директорів; 16,7 % назвали важливість вирішення виховних та адаптаційних проблем; 18,2 % – необхідність підтримки розвитку м'яких навичок в учнів; 19,7% – підвищення рівня самооцінки учнів; 12,9% – покращення загального клімату школи, створення атмосфери співпраці; 19,6% – розвиток тьюторських компетенцій вчителів, що демонструє основні потреби директорів шкіл.

Проєкт був реалізований у формі індивідуальних зустрічей тьюторів з учнями, які дали згоду (підтверджену батьками) на тьюторіали. Тьютори супроводжували підопічних упродовж навчального року, проводили зустрічі раз на тиждень або раз на два тижні тривалістю від 30 до 45 хвилин. Кожна школа обрала свою модель упровадження тьюторингу. Наприкінці проєкту організатори сформулювали такі рекомендації для шкіл, що впроваджують тьюторинг [6, с. 284–286]:

1) створення атмосфери взаємоповаги та довіри; партнерські відносини є головною умовою ефективності тьюторингу;

2) директор школи повинен бути лідером інноваційних змін у школі, ключовою особою успішного впровадження тьюторингу;

3) упровадження тьюторингу в школі у великій школі дає можливість створити безпечніше середовище в школі, коли дитина має дорослу особу, яка приділяє їй індивідуальну увагу, що, у свою чергу, сприяє зниженню в дитини почуття самотності, анонімності тощо;

4) упровадження тьюторингу сприяє підвищенню самооцінки й креативності вчителів, запобігає професійному вигоранню;

5) для успішного впровадження тьюторингу учні повинні мати можливість обирати собі тьюторів;

6) залучення батьків до співпраці з тьютором дає значно більші шанси на його ефективність, адже вони є основним джерелом інформації про особливості своєї дитини для тьютора;

7) обов'язковим елементом упровадження тьюторингу повинен бути постійний моніторинг тьюторського процесу;

8) успішне впровадження тьюторингу в школі передбачає попереднє навчання вчителів тьюторських компетенцій, проведення для них індивідуальних та /чи групових супервізій, надання методичної, практичної та теоретичної підтримки впродовж реалізації тьюторингу.

9) кожна школа повинна мати можливість обирати модель тьюторингу, яка найбільше відповідає її потребам;

10) створення в школі та поза школою спільноти тьюторів для обміну досвідом;

11) упровадження тьюторингу в школі повинне враховувати існування інших інноваційних проєктів, що реалізують у школі; вони мають посилювати один одного;

12) тьютор не може супроводжувати понад 6 учнів;

13) одним із важливих факторів умотивованості вчителів до тьюторської роботи є її адекватна матеріальна й моральна оцінка;

14) різноманітне поєднання та розрізнення тьюторських ролей: учитель, класний керівник, тьютор.

За висновками А. Сарнат-Частко, авторки звіту впровадження проєкту, [6, с. 248] найбільшу ефективність тьюторинг продемонстрував у старших класах, адже учні більш усвідомлено ставилися до участі в проєкті, що відповідає цій віковій категорії. У звіті зазначено, що в старших класах впроваджували переважно розвивальний та академічний тьюторинг. Самі ж учні зазначили в анкетах, що в них зросла мотивація до навчання, покращилися відносини з вчителями, розвинулися комунікативні навички та навички співпраці.

У 2008–2016 рр. у школах м. Вроцлава відбувався проєкт із впровадження тьюторингу. Реалізація цього довготривалого проєкту проаналізована на трьох рівнях [3, с. 46]: дії, що відбувалися під час реалізації проєкту (operation); діяльність щодо реалізації цілей проєкту (action); активність (activity), яку демонстрували учасники проєкту. Анкетування 2015–2016 рр. охопило 10 шкіл м. Вроцлава, які впроваджували тьюторинг від 2 до 8 років, усього учасниками стали 2289 учнів та 80 вчителів.

Основні зміни під час упровадження тьюторингу відбулися в тих закладах середньої освіти, де він став ключовим розвивально-виховним елементом освітнього процесу школи. У школах, де тьюторинг не став стратегічним елементом розвитку закладу освіти, відбулися периферійні зміни. У школах, де тьюторинг сприяв позитивним змінам якості освіти, зокрема у способі мислення учнів (розвиток креативного, критичного, аналітичного мислення), підвищенню вмотивованості всіх суб'єктів освітнього процесу, зокрема тьюторського; розвитку м'яких навичок учнів та вчителів, розбудові діалогічних відносин тощо, він належить до автономних змін. Гетерогенні зміни відбулися в тих школах, де тьюторинг розглядали як інновацію, його впроваджували винятково через індивідуальні зустрічі, але він не сприяв змінам якості роботи педагогів та не був стратегічним напрямом розвитку школи.

С. Кжихала виокремив чотири типи шкільного тьюторингу [3, с. 69]:

1) *ексклюзивний тьюторинг* – визначає тьюторську діяльність, яка не інтегрована в освітній процес школи; охоплює невелику кількість учнів та відбувається як додаткові заняття. Однак через ефективність вчителі розглядають його як один із важливих елементів усього освітнього процесу;

2) *удаваний тьюторинг* – у школі офіційно заявлено про впровадження тьюторингу, однак учителі-тьютори не мають підтримки, самостійно намагаються реалізувати цей процес і, як правило, негативно оцінюють його як педагогічну інновацію;

3) *інструментальний тьюторинг* – його упроваджують як один з основних розвивально-виховних видів діяльності школи. Як правило, вчителі розглядають його як елемент виховного впливу на учнів, інколи – як інструмент дисципліни та розвитку сильних сторін учнів;

4) *синергетичний тьюторинг* – тьюторська діяльність включена в освітній процес школи, визначена основним елементом стратегічного розвитку закладу освіти, спрямована на розвиток учнів та їх виховання. Тьюторинг впливає на весь освітній процес школи, є її ключовою педагогічною інновацією, частиною інтегративної системи школи.

Для нашого дослідження найважливішим є аналіз синергетичного тьюторингу. Для цього типу тьюторингу характерно те, що тьютори сконцентровані на діагностуванні потенціалу та потреб учнів, а також відкриті їх особливостей для надання тьюторської підтримки. Синергетичний тьюторинг у школах, які його впроваджують, є інтегративною частиною шкільної системи. Учителі цих шкіл вважають, що тьюторинг потрібно реалізувати не лише під час індивідуальних тьюторіалів, а також як філософію мислення та діяльності на уроках та додаткових заняттях (курси за виборами, гуртки тощо). На думку вчителів-тьюторів, ця філософія спирається на партнерські відносини та впливає на якість педагогічної діяльності загалом. Синергетичний тьюторинг логічно поєднується з іншими видами діяльності школи, різними сферами розвитку учнів (емоційний, соціальний, фізичний, особистісний розвиток тощо) [3, с. 85].

Серед результатів такого тьюторингу вчителі-тьютори зазначили: здатність учнів впоратися з труднощами та перешкодами як в освіті, так і в особистому розвитку; вміння приймати рішення та нести за них відповідальність; визначати власні цілі та планувати їх досягнення. Синергетичний тьюторинг не реалізує виховні цілі, а навпаки більше зосереджений на конкретних потребах кожного учня / учениці на основі трикутника І. Енгестрема С. Кжихала опрацював суб'єкт, об'єкт та інструменти в синергетичному тьюторингу [3, с. 92], які варті окремої докладної уваги. Зрозуміло, що суб'єктами є тьютор і тьюторант. Об'єктами вважають сферу діяльності тьютора, цілі та критерії діяльності тьютора. Сфера діяльності тьютора включає в себе кілька аспектів, а саме: створення простору для активності учнів, тобто місця, у якому учні отримують новий досвід у різних ситуаціях під час реалізації нових видів діяльності та взаємовідносин; спрямування активності учнів на вирішення різних завдань, проблем новим для себе способом. Цілі та критерії тьюторської діяльності засновані на визначених тьютором потреб, потенціалу та можливостей тьюторантів, які він допомагає коректно сформулювати, визначити реальність їх втілення та підтримує на шляху реалізації. Основними інструментами тьюторингу вважають, у першу чергу, *комунікаційні*: вміння тьютора вести діалог, розмову; володіння мистецтвом ставити питання, що розкривають учнів, допомагають їм розвинути самостійне мислення, шукати відповіді та рішення; вміння надавати зворотний зв'язок на прийнятті учнями рішення; вміння застосовувати елементи активного та ненасильницького спілкування. Інші інструменти спрямовані на розвиток в учнів м'яких навичок: комунікативні, вміння співпрацювати, критичне та креативне мислення, самоорганізація, емоційний інтелект тощо. Окрім цього, застосовували арсенал психолого-педагогічних діагностичних методик, що допомогли тьюторам визначити потреби, інтереси, цінності, таланти учнів.

Важливо відзначити, що однією з умов під час реалізації тьюторингу була відсутність оцінювання виконання вправ для учнів. Відсутність оцінювання не означало відсутність зворотного зв'язку від тьютора до підопічних, адже він спирався на факти діяльності учнів, надання їм інформації щодо можливих наслідків прийнятих рішень або ж під час рефлексії вже постфактум. На думку С. Кжихали, тьюторинг був найефективнішим у школах, де учні мали можливість співпрацювати з тьюторами впродовж трьох років поспіль. Учні обирали тьюторів щороку, часто щоразу інших.

Перед початком тьюторської діяльності відбувалося попереднє навчання тьюторів за різними програмами. Становленню тьютора сприяло створення в школах команди тьюторів, які підтримували один одного, проводили спільні зібрання та обмінювалися досвідом. Учителі під час інтерв'ю акцентували на тому, що під час реалізації тьюторингу розширилися їхні професійні компетентності: комунікативні, компетентність співпраці, емоційного інтелекту, емпатійності тощо. Отже, можна стверджувати, що синергетичний тьюторинг виходить за межі винятково тьюторіалів, змінює в цілому атмосферу школи, робить її більш позитивною для учнів і вчителів.

У 2008–2011 рр. у 20 гімназіях і 4 ліцєях м. Вроцлава відбувалося впровадження тьюторингу за проектом, ініційованим Я. Тарчинським та М. Будзинським [4, с. 4–6]. У звітному документі цього проекту зазначено, що метою програми впровадження тьюторингу було:

- підвищення почуття психологічної безпеки в учнів та вчителів;
- зниження рівня агресивної поведінки учнів;
- розвиток учнів у таких сферах: підвищення рівня самостійності та відповідальності (зокрема за процес власного навчання), здатності приймати рішення, самодисципліни та вміння планувати своє навчання, уміння обирати життєвий шлях і будувати життєві плани, уміння реалізувати прийняті плани та долати труднощі, навички самостійного навчання, самоприйняття та підвищення самооцінки, відкритість до інших

і підвищення рівня довіри, сміливість у формулюванні та висловленні власних поглядів, навички творчого, незалежного мислення, толерантність, повага до чужої праці;

– розвиток в учнів вміння співпрацювати та комунікувати.

Для вчителів було передбачено розвиток таких навичок:

– встановлення взаємовідносин на основі діалогу та партнерства;

– відмова від установленого авторитету вчителя як виконувача певних функцій та підвищення авторитету як особистості;

– встановлення та розбудова позитивних міжособистісних відносин;

– спілкування без насильства;

– створення короткотривалих та довгострокових планів;

– гнучкість у реалізації планів;

– пошук рішень на основі аналізу причин і наслідків;

– розвиток емпатії;

– збереження власної автентичності у професійному виконанні завдань;

– уміння бути послідовним, зберігати при цьому гнучкість у ситуаціях, які цього вимагають;

– адаптація вимог до можливостей учня;

– надання ініціативи в прийнятті рішень та відповідальності підопічним;

– несувора систематичність;

– чутливість до існування кордонів і здатність їх встановлювати;

– можливість виступати захисниками прав підопічних у школі;

– встановлення відповідних меж власної відповідальності за учнів, які знаходяться від опікою тьютора.

Програма полягала в зміні шкільної системи масового навчання на індивідуалізовану тьюторську систему, зосереджену на індивідуалізації. У класі було два тьютори, під опікою кожного перебувало 10 учнів. Тьютори працювали з учнями індивідуально, однак не залишали поза увагою стосунки між учнями, атмосферу в класі. За можливості дбали про те, щоб учні були ініціаторами вибору тьютора. Класні керівники брали на себе роль керівників групи тьюторів та координаторів тьюторської програми. Завданнями тьюторів було:

– складання з учнями плану роботи на семестр у формі письмового договору (контракту);

– моніторинг успішності учнів упродовж семестру;

– щотижневі зустрічі з учнями (раз на місяць по 30–40 хвилин);

– проведення в кінці семестру саморефлексії з учнем /ученицею щодо реалізації планів;

– ведення тьюторської документації;

– щомісячні звіти для керівника впровадження тьюторської програми;

– звіт тьютора та саморефлексія в кінці семестру;

– збори тьюторських груп;

– щомісячні зустрічі з консультантом упровадження тьюторської програми.

Програма була запланована на три роки, що обґрунтовано тривалістю циклу навчання учнів у загальноосвітніх школах Польщі на той час. У перший рік паралельно відбувалася підготовка вчителів до виконання завдань тьютора. Також упродовж упровадження програми консультанти відвідували школи щомісяця, проводили індивідуальні та групові зустрічі з тьюторами шкіл. Загалом у тьюторській програмі взяли участь 556 учнів старших класів (упродовж трьох років), у кожній школі було задіяно від 12 до 17 тьюторів щорічно.

Щороку проводили моніторинг реалізації програми та оцінювання впровадження тьюторингу в школах. Уже під час першого оцінювання програми, проведеної методом діагностичного опитування, усі учасники програми визнали її цінною та потрібною. Загальна оцінка програми склала 8 балів (за шкалою від 1 – дуже погано до 10 – дуже добре). Сам тьюторинг у середньому оцінили на 8 балів, консультації для тьюторів на 7 балів, проведення тьюторіалів для учнів – 7 балів. Додатково оцінювали дискусії та семінари в проєкті «Розвиток тьюторингу в польській школі» (у рамках програми «Безпечна та дружня школа» за підтримки Методичного центру психолого-педагогічної допомоги у м. Варшаві) на 8 балів, оцінка співпраці з координаторами програми Я. Тарчинським, П. Чекердою – 9,5 балів.

Під час останнього дослідження (у 2011 р.) учнів шкіл, що брали участь у впровадженні тьюторингу, опитували про їх враження щодо різниці між тьютором і вихователем (класним керівником). Учні відзначили, що тьютор більше цікавиться ними як особистостями, ніж вихователі; вони більше довіряють тьютору; вихователю на відміну від тьютора частіше розуміє клас як групу, а не сукупність індивідуумів. Під час зустрічей тьютор намагається створити невимушену атмосферу, а вчитель більше зосереджений на класі загалом, тьютор розглядає кожну дитину окремо, він більше дбає про емоційний стан учнів, а вчитель – про навчання та відвідування уроків. Серед переваг тьюторингу діти відзначили такі: допомога у вирішенні проблем, допомога в навчанні, підвищення мотивації, пізнання себе, допомога в контактах із друзями та вчителями, допомога у визначенні життєвих планів. Педагогі ототожили тьюторинг з індивідуальною роботою з учнями, розкриттям їхніх талантів і здібностей, підтримкою у вирішенні проблем підліткового віку. Вони відзначали, що тьюторинг посилює виховну роботу в школі, засновану на взаємоповазі [4, с. 10].

Таким чином, упровадження тьюторської програми в школах м. Вроцлава, на думку учасників, збагатила їхнє системне мислення про школу як місце формування в учнів цінностей. Конкретні дії, зокрема

індивідуальні зустрічі з учнями, сприяли розвитку м'яких навичок, підвищенню педагогічних навичок, дали усвідомлення важливості та відпрацювання індивідуальних, партнерських відносин між учителями та учнями, що суттєво змінило сучасний імідж середньої школи та зміцнило здатність до співпраці та відповідальності обох сторін. Компетенції вчителів, що набули тьюторських компетентностей, високо оцінили як щодо побудови стосунків, так і щодо створення загальної атмосфери партнерства в школі, а також навичок підтримки, що є важливими для особистісного розвитку учнів. Такими навичкам є: формулювання учнями своїх потреб та інтересів, постановка цілей, планування роботи та прийняття рішень. Перевагою тьюторської програми стало використання різноманітних організаційних рішень у школах, серед яких найбільшого поширення набуло поєднання функцій вихователя і тьютора, що дозволило об'єднати виховну діяльність, а не протиставляти ролі вихователя й тьютора.

Оцінювання державних шкіл, які впроваджували тьюторинг, підтвердило корисні зміни в школах, зокрема: підвищення загального відчуття безпеки учнів та вчителів, зниження рівня агресивної поведінки учнів. Учителі стверджували в інтерв'ю, що вдосконалилися їхні навички, напр., побудова суб'єктивних взаємовідносин з учнями, здатність до емпатійного спілкування з учнями та батьками, вміння визначати та використовувати сильні сторони учня, впроваджувати індивідуалізацію, підтримувати учнів у побудові їхніх освітніх планів, вміння адаптувати вимоги до здібностей учнів. Учителі спостерегли покращення культури поведінки учнів, відвідування уроків, підвищення активності у шкільній діяльності, а також у спілкуванні з дорослими.

Учні-учасники програми зауважили, що стали самостійнішими і сміливішими у своїх діях, відчувають, що їх чують і помічають вчителі. Щодо надання підтримки вчителям у здійсненні тьюторської діяльності, то педагоги визнали ефективність навчання, проведеного тренерами-тьюторами, зокрема практики з використання тьюторських інструментів і підходів. Учителі підкреслили цінність власної тьюторської практики паралельно із навчанням, а також можливості для обміну досвідом, швидке реагування тьюторів-консультантів на труднощі й сумніви, що виникали під час впровадження тьюторингу. Також відзначено цінність співпраці тьюторів у рамках «класного виховного колективу» для вирішення проблем.

Описані дослідження проводили в різних воєводствах, містах та середовищах – державних і недержавних школах, що підтвердило універсальну ефективність тьюторингу як технології підтримки учнів та вчителів, адже від діалогу вииграють обидві сторони. Тому можна з упевненістю говорити про успіх запровадження шкільного розвивально-виховного тьюторингу в більших масштабах, що було основною рекомендацією цього експертного висновку. Отже, розглянуті практики польських шкіл, можуть бути адаптовані та використані в українському освітньому просторі, як такі, що довели свою ефективність, є універсальними та сприяють розвитку учнів і вчителів.

Використана література:

1. Gaś Z. B. Profilaktyka w szkole. W: Kamińska-Buśko B., Szymańska J. (red.), Profilaktyka w szkole. Poradnik dla nauczycieli, Warszawa : Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, 2005. C. 7-20.
2. European Parliament resolution of 12 June 2018 on modernisation of education in the EU (2017/2224(INI)) URL : https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0247_EN.html
3. Krzychał S. Nauczyciel-tutor. Prakseologiczna rekonstrukcja tutoring szkolnego. Kraków : Impuls, 2018. 364 s.
4. Raport z realizacji programu «Wsparcie Tutoringu we Wrocławskich Gimnazjach» (red. Zemburzska A.). URL : <http://tutoring.pl/wp-content/uploads/raport-z-realizacji-programu-Wsparcie-Tutoringu-we-Wroc%C5%82awskich-Gimnazjach.pdf>
5. Regulamin otwartego konkursu nr. DE-WZP-262.1.8.2016. URL : <https://archiwum-bip.men.gov.pl/wpcontent/uploads/sites/2/2016/08/ogloszenie-regulamin-konkursu-zasady-przyznawania-i-rozliczania-dotacji.pdf>
6. Sarnat-Ciastko A., Gębus D., Zalewski Z. «Wychować Człowieka Mądrego»: raport końcowy z badań ewaluacyjnych ogólnopolskiego projektu wdrażania tutoring szkolnego. Częstochowa : Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego, 2018. 355 c.

References:

1. Gaś Z. B. (2005) Profilaktyka w szkole. [Prevention at school]. W : Kamińska-Buśko B., Szymańska J. (red.). Profilaktyka w szkole. Poradnik dla nauczycieli, Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej. C. 7-20. [in Polish].
2. European Parliament resolution of 12 June 2018 on modernisation of education in the EU (2017/2224(INI)) URL : https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0247_EN.html
3. Krzychał S. (2018) Nauczyciel-tutor. Prakseologiczna rekonstrukcja tutoring szkolnego. [Teacher-tutor. Praxeological reconstruction of school tutoring]. Kraków : Impuls. 364 c. [in Polish].
4. Raport z realizacji programu «Wsparcie Tutoringu we Wrocławskich Gimnazjach». [Report on the implementation of the «Tutoring Support in Wrocław Junior High Schools» program]. (red. Zemburzska A.). URL : <http://tutoring.pl/wp-content/uploads/raport-z-realizacji-programu-Wsparcie-Tutoringu-we-Wroc%C5%82awskich-Gimnazjach.pdf> [in Polish].
5. Regulamin otwartego konkursu. [Rules of the open competition]. nr. DE-WZP-262.1.8.2016. URL : <https://archiwum-bip.men.gov.pl/wp-content/uploads/sites/2/2016/08/ogloszenie-regulamin-konkursu-zasady-przyznawania-i-rozliczania-dotacji.pdf> [in Polish].
6. Sarnat-Ciastko A., Gębus D., Zalewski Z. (2018) «Wychować Człowieka Mądrego» : raport końcowy z badań ewaluacyjnych ogólnopolskiego projektu wdrażania tutoring szkolnego. [«Educating a Wise Man» : final report from the evaluation research of the nationwide project for the implementation of school tutoring]. Częstochowa : Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego. 355 c. [in Polish].

T. Shvets. Implementation of tutoring models in secondary school in Poland: results of experiments

The article analyzes the results of state and province projects for implementing tutoring in secondary schools in Poland from 2008 to 2018. The author employs theoretical research methods, specifically studying and summarizing analytical documents and theoretical scientific-pedagogical sources.

Several types of tutoring implementation projects in Polish schools are examined, and the experience of Polish experiments is generalized. The author identifies various stages of tutoring implementation and draws conclusions about the importance of adhering to certain stages and their sequence during the implementation of tutoring models in schools. Attention is paid to the necessity of prior training for directors and teachers in tutoring competencies, which enables the successful implementation of tutoring.

The author mentions the results of implementing all tutoring projects, emphasizing the individual approach and the development of students' soft skills as one of the outcomes of tutoring activities in schools. The article provides a characterization of four types of tutoring: synergetic, instrumental, exclusive and simulated.

The article summarizes the impact of tutoring activities on the school as a whole, on teachers, and on students. The author notes that all participants positively evaluated their participation in the project and highlighted that tutoring technology significantly improved the overall atmosphere in the school, facilitated the establishment of dialogical relationships, and contributed to a systemic perception of positive changes in the school.

The author draws conclusions about the universality of tutoring as a technology of individualization in education and the possibilities of its implementation in Ukrainian schools, provided adaptation and modification to Ukrainian realities.

Key words: tutoring, tutor, tutoring models, individualization, tutoring competencies, experiment, synergistic tutoring, exclusive tutoring, instrumental tutoring, simulated tutoring, family tutoring, adaptation tutoring.

УДК 378:796

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.33>

Юдіна Н. А.

**ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ**

Розглядається актуальна проблематика формування професійних навичок та компетенцій майбутніх вчителів фізичної культури в Україні. Автор аналізує педагогічні, психологічні та методологічні аспекти освіти, а також важливість інтеграції інноваційних підходів у процес навчання. Основна увага зосереджена на виявленні ефективних стратегій для розвитку фізичних, комунікативних та соціальних навичок, які є критично важливими для сучасного освітнього середовища. Акцент робиться на необхідності підготовки фахівців, які зможуть адаптуватися до швидкозмінних вимог та викликів сучасної освіти.

Стаття висвітлює актуальні питання та виклики, з якими стикається сучасна система підготовки фахівців у сфері фізичної культури. Основна увага у статті зосереджена на аналізі методів та підходів, які використовують вітчизняні вчені для формування професійних навичок і компетенцій майбутніх тренерів та викладачів. Розглядаються існуючі недоліки та перспективи розвитку освітніх програм, а також важливість інноваційних технологій у процесі навчання. Дана робота відкриває дискусію щодо необхідності адаптації освітніх програм до сучасних вимог ринку праці та підвищення якості освітнього процесу. Таким чином, дослідження вітчизняних вчених вносить значний вклад у розробку і впровадження новітніх методів та підходів у процес підготовки майбутніх вчителів фізкультури, що забезпечить ефективність освітнього процесу та відповідність випускників сучасним професійним стандартам.

Методологічна основа досліджуваної проблеми та провідна позиція: Дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури було проведено рядом вітчизняних вчених. Ажиппо О. Ю. зосередив увагу на інтеграції теорії та практики у професійній підготовці. О. О. Безкопильний акцентував на підготовці до здоров'язбережувальної діяльності. Бермудес Д.В. досліджував впровадження варіативних модулів у навчанні. С. А. Карасевич звернув увагу на комплексний підхід у фізичній підготовці. Шукатка О.В. вивчала організацію фізкультурно-оздоровчого середовища в школах.

Ключові слова: підготовка фахівців, фізична культура, освітні програми, методи навчання, вітчизняні вчені, професійні навички, інноваційні технології, ринок праці, якість освіти, адаптація програм.

Перехід до активної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури є важливим аспектом сучасної освітньої системи. Основним завданням є формування не лише фізичних, але й педагогічних, психологічних та соціальних навичок, які дозволять випускникам ефективно працювати в школах та інших освітніх закладах. Сучасний педагогічний процес вимагає від майбутніх вчителів фізичної культури високого рівня адаптивності та гнучкості. У зв'язку з цим освітні програми повинні акцентувати увагу на розвитку критичного мислення, творчих здібностей та здатності до інноваційного підходу в навчанні. Важливим є також залучення студентів до практичної роботи з дітьми різних вікових груп, що дозволяє їм краще зрозуміти потреби та інтереси учнів.

Провівши аналіз літературних джерел, ми визначили, що науковці, які внесли значний вклад у вивчення педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, займалися різноманітними аспектами цієї теми, пропонуючи глибокий аналіз та інноваційні підходи у своїх роботах.